

علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره بیست و دوم، شماره یک، فروردین ماه ۹۹

بررسی وضعیت آموزش محیط زیست در سازمان های مردم نهاد

محیط زیستی ایران

ندا محمدی^۱

فرزام بابایی*^۲

farzam.Babaie@gmail.com

علی محمدی^۳

داود حیات غیب^۴

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۵/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۳/۲۶

چکیده:

زمینه و هدف: تحقیق کاربردی حاضر با بررسی شاخص های آموزش محیط زیست در سازمان های مردم نهاد زیست محیطی، بنا دارد با استناد به مطالعات آماری، وضع موجود این سازمان ها را مورد بررسی و مذاقه قرار دهد و با استفاده از نتایج بدست آمده علل عقب افتادگی این سازمان ها از آموزش مؤثر محیط زیست به جوامع هدف و مخاطبین را مشخص کند تا خلأهای موجود بین این سازمان ها و نهاد دولت و علل عدم اقبال عمومی به سمن ها، شناخته شده و رفع شوند.

روش بررسی: آموزش محیط زیست و NGOs از متغیرهای مورد بررسی هستند. به منظور گردآوری داده ها، یک پرسش نامه ی محقق ساخته جهت دریافت اطلاعات از فعالیتهای آموزشی سمن ها و پرسش نامه ی دیگری جهت دریافت نظرات فرهیختگان امر آموزش محیط زیست و سمن های محیط زیستی طراحی شد. جامعه ی آماری پژوهش، تعداد ۷۶۰ سمن محیط زیستی بودند که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی از تعداد ۱۲۵ سمن به عنوان نمونه، درخواست شد پرسش نامه ی مربوطه را تکمیل کنند و تعداد ۲۶ نفر از کارشناسان آشنا با عملکرد سمن های محیط زیستی نیز، نسبت به تکمیل پرسش نامه ی فرهیختگان مبادرت ورزیدند. در ادامه با توجه به روابط دو متغیره، روابط چند متغیره و رگرسیونی نسبت به تحلیل داده ها اقدام شد.

یافته ها: نتایج نشان داد که فرضیه ی احتمالاً وضع آموزش محیط زیست سمن ها نمی تواند تمامی آموزش های مورد نیاز شهروندان جهت حفاظت از محیط زیست را برطرف کند، با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ به اثبات رسید. وضع موجود کیفیت آموزش محیط زیستی ارایه شده توسط سمن ها، با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ نیاز به بازنگری دارد. شناسایی و تعیین شاخص های ارزیابی، موجب ارتقاء کیفیت آموزش محیط زیستی سمن ها خواهد شد.

- ۱- کارشناس ارشد رشته مدیریت، برنامه ریزی و آموزش محیط زیست-آموزش، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
- ۲- استادیار گروه مدیریت محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. * (مسوول مکاتبات)
- ۳- استادیار گروه مدیریت محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
- ۴- معاون دفتر پژوهش و توسعه فناوری محیط زیست، معاونت آموزش و مشارکت های مردمی، سازمان حفاظت محیط زیست ایران.

بحث و نتیجه گیری :

با توجه به نتایج به دست آمده از شاخص های مورد بررسی در این مطالعه، کیفیت و کمیت آموزش های ارایه شده توسط سمن های محیط زیستی، متوسط رو به بالا بوده لیکن همچنان رافع نقص و کمبود آگاهی و اطلاعات محیط زیستی شهروندان نیست. همچنین تعیین شاخص های ارزیابی و رتبه بندی سمن های محیط زیستی، سبب افزایش کیفیت آموزش های محیط زیستی ارایه شده به شهروندان می شود.

واژه های کلیدی: NGO، سازمان های مردم نهاد محیط زیستی، آموزش محیط زیست

A Survey of Environmental Trainings Conducted by Non-Governmental Environment Organizations of Iran

Neda Mohammadi¹

Farzam Babaie²

farzam.Babaie@gmail.com

Ali Mohammadi³

Davood Hayatgheib⁴

Accepted: 2017.08.16

Received: 2017.06.16

Abstract

Background and purpose: The present practical research by surveying the evaluating factors of environmental education in NGOs is going to examine the present condition of NGOs according to statistics studies and distinguishing the backwardness reasons of these NGOs in environmental effective training for target societies and addresses. So in this case, the present gaps among the NGOs, government and public, unfortunate reasons to NGOs were recognized and removed.

Method: Environmental education and NGOs are among the studied variables. In order to collect data, a researcher-made questionnaire was designed to receive information about the educational activities of the seminaries and another questionnaire was designed to receive the opinions of intellectuals on environmental education and environmental semantics.

The sample of this study was 125 NGOs that were selected among 760 NGOs by random sampling and 26 environmental education experts filled those questionnaires, after filling the questionnaires at first step descriptive statistics were reported, and then the analysis of data was done by statistical software.

Results: The research shows that probably, the condition of environmental education of NGOs can't perform the necessary education of citizens for protection of environment. The present quality of environmental education produced by NGOs must be re-examined. The determination of evaluating factors causes the promotion of quality of environmental education of NGOs.

Discussion & Conclusion: According to the results of indicators investigated in this study, the quality and quantity of trainings provided by environmental NGOs were medium upward, but they aren't suitable for the lack of citizens, environmental information and awareness.

Furthermore the determination of evaluation indicators and the ranking of environmental NGOs cause increasing the quality of environmental education provided to citizens.

Key words: NGOs, Environmental NGOs, Environmental education. .

1- Master of Management, Planning and Environmental Education - Education, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

2- Assistant Professor, Department of Environmental Management, Faculty of Natural Resources and Environment, Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran *(Correspondence Author)

3- Assistant Professor, Department of Environmental Management, Faculty of Natural Resources and Environment,

Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

4- Deputy of the Office of Research and Development of Environmental Technology, Deputy of Education and Public Participation, Environmental Protection Organization of Iran

مقدمه:

کنند سابقه‌ای دیرینه داشته است. صنایع گلدوز (۱۳۹۳) آورده است، اولین سازمان غیردولتی زیست محیطی در ایران گروه روستاییان اشکدر یزد بود که در سال ۱۳۴۹ با هدف تثبیت شن‌های روان و بیابان زدایی فعالیت خود را آغاز کرد. بعد از اجلاس ریو و به تبعیت از جنبش جهانی محیط زیست سایر سازمان های غیر دولتی محیط زیستی در ایران از اوایل دهه‌ی هفتاد خورشیدی شکل گرفته و به تدریج در حال رشد و گسترش هستند (۴). سازمانهای غیر دولتی محیط زیستی از یک سو به علت ضرورت جامعه مدنی بوجود آمده‌اند و نقش آن ها در بدو امر، آگاه سازی عمومی از مسایل محیط زیست بوده و از سوی دیگر به نوعی ناظر بر عملکرد دولت در کارهای محیط زیستی محسوب می شوند. این سازمان ها نقش موثری در تحقق اهداف حفاظت از محیط زیست، کاهش آلودگی و ترمیم خسارات محیط زیستی دارند (۵).

اللهیان و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی شاخص‌های کارآمدی سازمان غیر دولتی محیط زیستی در دست یابی به تضمین پایداری محیط زیست، مشخصه‌های کارآمدی را، که عبارتند از: مشارکت، مشروعیت (حاکمیت قانون)، شفافیت، مسوولیت پذیری، اجماع و مردم محوری، عدالت و انصاف، کارآیی و اثربخشی و پاسخ گویی، بر شمرده‌اند (۵). ميبودی و کریم زادگان (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان کنکاشی در مشارکت مردم در توسعه آموزش محیط زیست در کلان شهر مشهد به اعلام کرده‌اند که تنوع موضوعات، مخاطبان و شیوه‌های آموزش محیط زیست باعث شده سازمان حفاظت محیط زیست به تنهایی قادر به تأمین آن ها نباشد. از این رو لازم است مردم نیز در تحقق اهداف آموزش محیط زیست با سازمان حفاظت محیط زیست مشارکت داشته باشند. مشارکت مردمی از طریق ساز و کارها و ابزارهای مختلفی می تواند به وقوع بپیوندد که سازمان ها و تشکل‌های محیط زیستی از مهم‌ترین این‌هاست. اما عملکرد این سازمان ها بیان‌گر این مطلب است که بین این سازمان‌ها شبکه‌های ارتباطی ضعیفی وجود دارد و در نتیجه پراکنده‌کاری هم از نتایج ارتباط ضعیف بین این

بحران محیط زیست یکی از مهم ترین گرفتاری‌های جهانی به شمار می‌رود. مواجهه با این بحران به منزله یک تلاش جمعی نیازمند ایجاد نگرش های محیط زیست گرایانه در مردم است (۱). تشدید روزافزون معضلات زیست محیطی هم چون گرمایش جهانی، کاهش منابع آب و نابودی تنوع زیستی در قرن آتی، به یکی از مهم ترین دغدغه‌های بسیاری از کشورهای جهان و سازمان های بین المللی تبدیل شده است. این بحران‌ها به قدری گسترش یافته‌اند که دیگر راهی جز پیشگیری از شدت این تغییرات برای بشر نمانده است (۲). در سال‌های اخیر، آموزش محیط‌زیست به یک اولویت در حال رشد در سطح محلی، ملی و بین‌المللی تبدیل شده‌است. زیرا که اعتقاد بر این است که مشکلات محیط‌زیستی نمی‌توانند حل شوند، مگر این که آموزش‌های محیط‌زیستی با موفقیت انجام شود (۳). در حالی که سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان متولی محیط زیست کشور شناخته می‌شود لیکن ابزار لازم همانند نیروی انسانی متخصص جهت آموزش - خصوصا آموزش چهره به چهره‌ی- افراد جامعه (که یکی از موثرترین روش های آموزشی است) را در اختیار ندارد. در اینجا نقش سازمان های مردم نهاد (سمن) پر رنگ تر می‌شود به ویژه آن دسته از سمن‌هایی که در حیطه محیط زیست فعالیت می‌کنند. در مجموع سازمان های مردم نهاد بخش مهمی از بدنه سازمان حفاظت محیط زیست در امر آموزش محیط زیست و جلب مشارکت های مردمی هستند. لذا به منظور بهره گیری هرچه بیش تر از توان سازمانهای مردم نهاد در پیش برد امر آموزش محیط زیست در سطح کشور، الزامی به نظر می رسد آموزش محیط زیست همراه با برنامه ریزی صحیح در سطح کلان اجرایی شده و مورد ارزیابی قرار بگیرد. در سال های اخیر تعداد کثیری از سمن های محیط زیستی ثبت شده و شروع به فعالیت کرده اند اما چنان که مشهود است بازده فعالیت آن ها چندان قابل توجه نبوده است.

در کشور ما همانند بسیاری از کشورهای دیگر وجود تشکل‌ها، انجمن‌ها و گروه‌هایی که با ماهیت غیر انتفاعی فعالیت می

است سازمانهای غیر دولتی محیط زیستی در دهه اخیر رشد کمی چشمگیری داشته‌اند، اما رشد کیفی این سازمان ها نتوانسته است از وضعیت قابل قبولی برخوردار باشد (۱۱). از سویی دیگر به نظر می‌آید سازمان های غیردولتی مردم‌نهاد، با مشخصه‌های بارز خود که همانا استقلال مالی، عدم وابستگی و داوطلبانه بودن است، زاویه گرفته به نوعی متأثر از خطمشی دولت‌ها، هستند. این تحقیق سعی بر این دارد وضع موجود سازمان‌های مردم نهاد محیط زیستی و میزان فعالیت‌های آموزشی آنها را مورد بررسی قرار داده و با استفاده از نتایج بدست آمده علل دورافتادگی این سازمان ها از وظایف اصلی‌شان را مشخص و فاصله‌های موجود بین این سازمان‌ها، نهاد دولت و عموم مردم را نمایان کند.

روش بررسی

تحقیق حاضر از نوع کاربردی بوده که در آن آموزش محیط زیست و NGOs از متغیرهای مهم و مورد بررسی هستند. روند تغییرات، کنش و واکنش و نحوه میزان فعالیت‌های آموزش محیط زیست در این تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد. کار میدانی و جمع آوری اطلاعات پایه، مصاحبه و استفاده از پرسش نامه و نرم افزارهای آماری از ابزارهای انجام این تحقیق هستند. مطالعات بخش کتابخانه‌ای از طریق بررسی و مطالعه پایان نامه‌ها و مقالات مرتبط، صورت گرفته و جمع آوری اطلاعات از طریق جستجو در سایت‌های اینترنتی فراهم شده‌است. کسب داده‌ها از طریق مراجعه به ادارات، دواير و توابع سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور، معاونت‌های محیط زیست چند منطقه شهرداری تهران و چندین سازمان مردم نهاد فعال در دستور کار این تحقیق بوده‌است.

پس از تهیه پرسش‌نامه نهایی و پر شدن آن توسط پاسخگویان، ابتدا آمارهای توصیفی گزارش شدند، سپس به آمار استنباطی و روابط دو متغیره پرداخته شد. در ادامه با توجه به روابط دو متغیره، روابط چند متغیره و رگرسیونی نیز انجام شد. نرم افزار مورد استفاده در تحلیل‌های آماری، SPSS نسخه ۱۸ بود. دامنه‌ی پژوهش، سمن‌های محیط زیستی تمامی ۳۱ استان ایران است. بر طبق آمارهای اخذ شده از سازمان حفاظت محیط زیست تا پایان نیمه‌ی اول سال ۱۳۹۴ از ۳۱ استان ایران،

تشکل‌هاست (۶). ویسی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان طرح جامع جلب و ارتقای سرمایه‌های اجتماعی در حفاظت محیط زیست خاطر نشان کرده است که، تعداد زیادی از تشکل‌ها غیرفعال هستند و تشکل‌های فعال نیز به صورت مستقل و رقیب و نه در ارتباط با هم فعالیت دارند. حاکمیت چنین فضایی بیش تر ناشی از نبود اعتماد نهادی بین خود تشکل‌ها از یک سو و بین تشکل‌ها و نهادهای دولتی است که ریشه اصلی این موضوع نیز ناشی از دید ابزاری به تشکل‌ها از سوی مسوولین ذی ربط است و سازمان‌های مسوول نیز تنها براساس رسالت و الزام سازمانی با تشکل‌ها ارتباط دارند (۷).

رای سینگ و عبدالرحمان (۲۰۱۲) در تحقیقی نتیجه می‌گیرند که، آموزش محیط زیستی اساس کار NGO ها است. موفقیت یک NGO در گرو استراتژی و روشی است که برای ارتباط گیری و آموزش محیط زیستی با جامعه‌ی هدفش به کار می‌برد. بدون دانش و آگاهی، عملی صورت نمی‌پذیرد و در صورت عدم انجام فعالیت، تغییری متصور نخواهد بود (۸). جیانان (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان مشارکت NGO های محیط زیستی برای آموزش محیط زیست در چین اشاره می‌کند که، آموزش محیط زیستی بستگی به تلاش‌های سازمان‌یافته‌ای در جهت آموزش تقابل انسان و اکوسیستم اطرافش با رویکرد زندگی پایدار دارد. این تحقیق درباره اهمیت، محتوا و توسعه آموزش محیط زیستی با تمرکز بر مشارکت NGO های محیط زیستی بوسیله آموزش غیررسمی محیط زیستی است (۹). کنون (۲۰۱۳) در تحقیقی تحت عنوان ارزیابی سازمان‌های غیردولتی - یک بررسی از مجله گلوبال روی روش شناسی ۱۰۰ سازمان غیردولتی اظهار می‌کند زمانی نه چندان دور NGO ها اعتبار و شهرت داشتند اما کم کم دانشگاهیان خواهان این شدند که ساختار سازمانی و اعتبار و مشروعیت و مسوولیت پذیری و تاثیر NGO ها مورد ارزیابی قرار گیرند. این تحقیق درباره متدولوژی اتخاذ شده توسط مجله‌ی گلوبال، در بررسی ۱۰۰ سمن برتر سال ۲۰۱۳ می‌باشد. در این تحقیق معیارهایی جهت ارزیابی از جمله: تاثیرگذاری، نوآوری و پایداری مورد بررسی قرار گرفته‌اند (۱۰). در تحقیق لاهیجانیان و همکاران (۱۳۸۷) آمده

مشخصات تعداد ۷۶۰ سازمان مردم نهاد محیط زیستی ثبت شده است. نحوه طبقه بندی سازمان های مردم نهاد با توجه به حیطه فعالیت و ویژگی ها، از دیدگاه سازمان حفاظت از محیط زیست و وزارت کشور، در جداول شماره ۱ و ۲ آورده شده است. تعداد سمن های هر استان نیز به تفکیک در جدول شماره ۳ آورده شده است.

جدول ۱- طبقه بندی سازمان های غیر دولتی از نظر حیطه فعالیت

Table1-The classification of non-governmental organizations based on their activities

ردیف	طبقه بندی حیطه فعالیت
۱	سازمان های غیردولتی بین المللی
۲	سازمان های غیردولتی منطقه ای
۳	سازمان های غیردولتی ملی
۴	سازمان های غیردولتی شهری
۵	سازمان های غیردولتی محلی

جدول ۲- طبقه بندی سازمان های غیردولتی محیط زیستی (براساس آمار وزارت کشور)

Table2-The classification of NGOs (Based on the statics of interior ministry)

ردیف	حیطه فعالیت	ویژگی
۱	ملی	توانایی فعالیت در بیش از ۵ استانی دارد. دارای نمایندگی در تمامی استان ها
۲	فرا استانی	در ۱ تا ۴ استان فعالیت دارد.
۳	استانی	در سطح یک استان فعالیت دارد. در تمامی شهرستان های استان نمایندگی دارد.
۴	شهرستانی	در محدوده ی شهرستان فعالیت دارد و در بخش های شهرستان نمایندگی دارد

جدول ۳ - سازمان های مردم نهاد محیط زیست کشور (سازمان حفاظت محیط زیست -نیمه اول سال ۱۳۹۳)

Table3-Environmental NGOs of Iran (According to environmental protection organization-The first half of 1393)

ردیف	نام استان	تعداد سمن
۱	آذربایجان شرقی	۵۱
۲	آذربایجان غربی	۲۳
۳	اردبیل	۹
۴	اصفهان	۲۲
۵	ایلام	۳۳

۶	البرز	۱۰
۷	بوشهر	۲۷
۸	تهران	۱۰۷
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۸
۱۰	خراسان رضوی	۳۸
۱۱	خراسان شمالی	۷
۱۲	خراسان جنوبی	۱۴

ادامه جدول ۳ - سازمان های مردم نهاد محیط زیست کشور (سازمان حفاظت محیط زیست - نیمه اول سال ۱۳۹۳)

Table3-Environmental NGOs of Iran (According to environmental protection organization-The first half of 1393)

ردیف	نام استان	تعداد سمن
۱۳	خوزستان	۲۲
۱۴	زنجان	۱۲
۱۵	سیستان و بلوچستان	۹
۱۶	سمنان	۲۳
۱۷	قزوین	۲۶
۱۸	قم	۶
۱۹	فارس	۴۸
۲۰	کردستان	۱۹
۲۱	کرمان	۱۲
۲۲	کرمانشاه	۳۰
۲۳	کهگیلویه و بویراحمد	۱۱
۲۴	گلستان	۴۳
۲۵	گیلان	۱۸
۲۶	لرستان	۲۴
۲۷	مازندران	۲۵
۲۸	مرکزی	۱۳
۲۹	هرمزگان	۴۳
۳۰	همدان	۱۰
۳۱	یزد	۷
	جمع کل	۷۶۰

چند گزینه‌ای و در طیف لیکرت طراحی شده‌اند. پس از دریافت پاسخ نامه‌ها و اخذ داده‌ها دو پرسش نامه تطبیق داده شدند.

یافته‌ها

بر اساس نتایج پژوهش، میانگین فعالیت آموزشی سمن‌ها در بازه ۵ گزینه‌ای طیف لیکرت با حداقل ۱ و حداکثر ۵، ۳/۱ است. در این طیف ۵ نمره‌ای نمره ۲/۵ در وسط طیف است از این رو می‌توان گفت میانگین فعالیت آموزشی سمن‌ها متوسط به بالا است. حداقل نمره ۸۴/۱ و حداکثر نمره اخذ شده نیز ۴/۵۶ است. جدول شماره ۴ آمار توصیفی این متغیر را نشان می‌دهد.

از این تعداد، ۱۲۵ سمن در حیطه‌ی ملی فعالیت می‌کنند که همین تعداد از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، حجم نمونه‌ی پژوهش حاضر را در بر می‌گیرند. تعداد ۲۶ نفر از متخصصین، اساتید و کارشناسان حوزه‌ی محیط زیست، از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند حجم نمونه جهت تکمیل پرسش نامه‌ی فرهیختگان را، تشکیل داده‌اند. ابزار گردآوری داده در این تحقیق، دو پرسش نامه محقق ساخته است. پرسش نامه اول جهت بررسی میزان و نحوه‌ی فعالیت آموزشی سمن‌ها و پرسش نامه‌ی دوم بابت دریافت نظرات و شاخصه‌های آموزش مؤثر و پویا، از دیدگاه متخصصین و فرهیختگان امر آموزش محیط زیست تنظیم شده است. هر دو پرسش نامه به صورت

جدول ۴- آمار توصیفی متغیر فعالیت آموزشی سمن‌ها

Table4-The descriptive statics of education activities variable NGOs

تعداد	واریانس	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	میانگین	
					انحراف معیار	آماره
۱۲۵	۰/۲۹۶	۰/۵۴۴	۴/۵۶	۱/۸۴	۰/۴۸	۳/۱

۳/۱ (میانگین)

←					→
۱	۲	۳	۴	۵	
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	

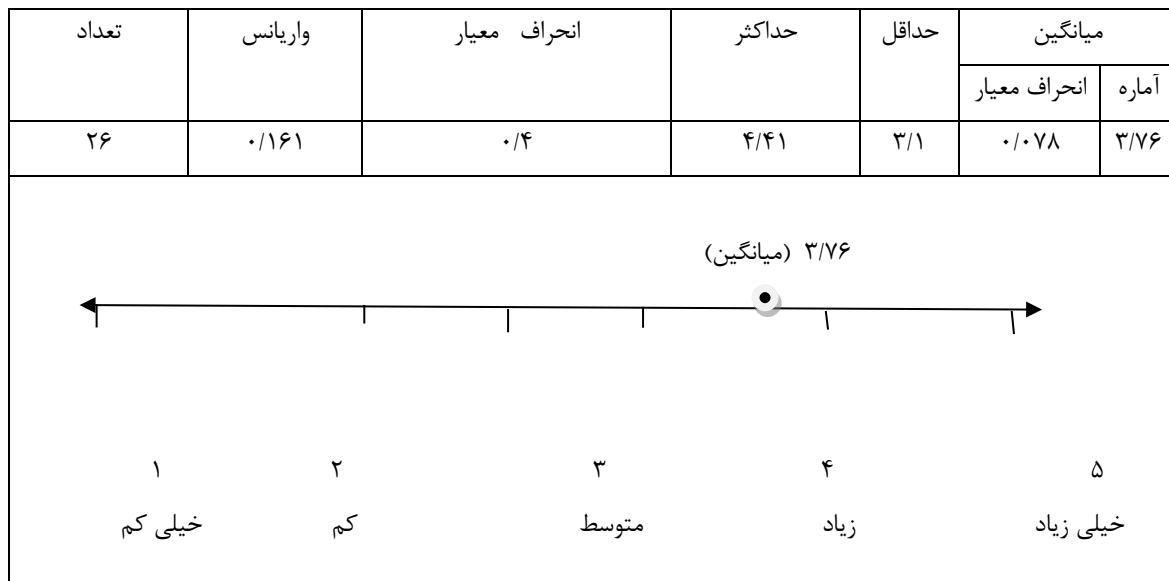
میانگین نظر فرهیختگان درباره آموزش محیط زیست در سمن‌ها متوسط به بالا است. حداقل نمره ۳/۱ و حداکثر نمره اخذ شده نیز ۴/۴۱ است. جدول شماره ۵ آمار توصیفی این متغیر را نشان می‌دهد.

بر اساس تحلیل نتایج تحقیق، میانگین نظر فرهیختگان درباره آموزش محیط زیست در سمن‌ها در بازه ۵ گزینه‌ای طیف لیکرت با حداقل ۱ و حداکثر ۵، ۳/۷۶ است. در این طیف ۵ نمره‌ای نمره ۲/۵ در وسط طیف است از این رو می‌توان گفت

جدول ۵ - آمار توصیفی متغیر نظر فرهیختگان درباره آموزش محیط زیست در سمن ها

Table5-The descriptive statics of the variable of experts opinions on the environmental education in the NGOs

بحث و نتیجه گیری:

۱. باشد، باید پاسخ گویان به این فرضیه جواب متوسط، زیاد یا خیلی زیاد داده باشند با توجه به کد بندی طیف لیکرت، میانگین سوالات باید بالای ۳ (متوسط به بالا) باشد..

۱. آیا آموزش های زیست محیطی سمن ها تمامی مشکلات محیط زیست کشور را در بر می گیرد؟ فرض بر این است که اگر با فرضیه فوق موافقت وجود داشته

جدول ۶-آزمون t وضعیت متغیر آموزش در سمن ها

Table6-T test: the variable situation of education in NGOs

معنی داری sig	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین تجربی	فراوانی	میانگین نظری	آماره
							متغیر
۰/۰۰۰	۱۲۴	۲/۱	۰/۵۴۴	۳/۱	۱۲۵	۳	نقش سمن ها در آموزش

۲. آیا وضع موجود کیفیت آموزش محیط زیست ارایه

شده توسط سمن ها از نظر متخصصین رافع نیازهای

اصلی شهروندان به آگاه سازی و اطلاع رسانی است؟

اگر با فرضیه فوق موافقت وجود داشته باشد، باید پاسخ گویان به این فرضیه جواب متوسط، زیاد یا خیلی زیاد داده باشند. با توجه به کد بندی طیف لیکرت، میانگین سوالات باید بالای ۳ (متوسط به بالا) باشد.

بر اساس نتایج آزمون t، معنی داری تفاوت میانگین تک نمونه متغیر وضعیت آموزش در سمن ها، ۰/۰۰۰ است.. به این معنی که آموزش های زیست محیطی سمن ها تمامی مشکلات محیط زیست کشور را در بر نمی گیرد و این تفاوت میانگین در جامعه نیز وجود دارد. آمار مربوطه را در جدول شماره ۶ می توان مشاهده کرد.

جدول ۷- آزمون t وضعیت متغیر نظر فرهیختگان در باره وضع آموزش در سمن‌ها

Table7-T test: the variable situation of expert opinions about education situation in NGOs

معنی داری sig	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین تجربی	فراوانی	میانگین نظری	آماره
							متغیر
۰/۰۰۰	۲۵	۹/۷	۰/۴	۳/۷۶	۲۶	۳	نظر فرهیختگان در باره وضع آموزش در سمن‌ها

۳. آیا تعیین شاخص‌های ارزیابی موجب ارتقای و تشویق سمن‌ها در افزایش کیفیت آموزش محیط زیستی ارایه شده شان به شهروندان می‌شود؟
اگر با فرضیه فوق موافقت وجود داشته باشد، باید پاسخگویان به این فرضیه جواب متوسط، زیاد یا خیلی زیاد داده باشند. با توجه به کد بندی طیف لیکرت، میانگین سوالات باید بالای ۳ (متوسط به بالا) باشد.

بر اساس نتایج آزمون t، معنی داری تفاوت میانگین تک نمونه متغیر وضعیت نظر فرهیختگان در باره وضع آموزش در سمن‌ها، ۰/۰۰۰ است. به این معنی که وضع موجود کیفیت آموزش محیط زیست ارایه شده توسط سمن‌ها از نظر متخصصین رافع نیازهای اصلی شهروندان به آگاه سازی و اطلاع رسانی است. در جدول شماره ۷ این آمار قابل مشاهده است.

جدول ۸- آزمون t وضعیت متغیر تعیین شاخص‌های ارزیابی

Table8-T test: the variable situation of determining assessment index

معنی داری sig	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین تجربی	فراوانی	میانگین نظری	آماره
							متغیر
۰/۰۰۰	۲۵	۱۱/۴	۰/۴۹	۴/۰۹۶	۲۶	۳	تعیین شاخص‌های ارزیابی

پیشگیری از این روند رو به رشد اولویت با آموزش محیط زیست به صورت فراگیر است. بحران پیش رو نوعی بیماری درحال تسری است که برای علاج آن باید به صورت اساسی اندیشید. بهترین روش ممانعت از گسترش این بیماری، آموزش و آشنایی با راه‌های پیشگیری و درمان آن می‌باشد تا ضامن و حافظ سلامت محیط زیست باشد. مقصود از آموزش محیط زیست، یافتن بهترین شیوه ارایه آموزش و چگونگی انجام فعالیت‌های محیط زیستی در جهت ارتقای دانش و آگاهی و در نهایت رفتارها و واکنش‌های محیط زیستی در جوامع هدف است. سازمان حفاظت از محیط زیست متولی

بر اساس نتایج آزمون t، معنی داری تفاوت میانگین تک نمونه متغیر تعیین شاخص‌های ارزیابی ۰/۰۰۰ است. به این معنی که تعیین شاخص‌های ارزیابی موجب ارتقاء و تشویق سمن‌ها در افزایش کیفیت آموزش محیط زیستی ارایه شده‌شان به شهروندان می‌شود. آمار مربوطه در جدول شماره ۸ آورده شده است.

نتیجه گیری

در سال‌های اخیر بحران محیط زیست و ضرورت مواجهه با آن به عنوان یک دغدغه و معضل جهانی مطرح شده است. جهت

- ارزیابی و طرح ریزی مجدد برنامه های آموزشی سمن ها با استفاده از روش های نوین آموزشی و ارتباطی در راستای حفاظت از محیط زیست الزامی به نظر می رسد.
- تعیین شاخص های ارزیابی و تشویقی جهت ارتقای کیفیت آموزش محیط زیستی سمن ها، بسیار تأثیر گذار است.
- توانمند سازی سمن های محیط زیستی از طریق برگزاری دوره های آموزشی با رعایت سه سطح: محلی، ملی و بین المللی
- رتبه بندی سمن های محیط زیستی با بهره گیری از معیارهای علمی با هدف حفظ تنوع و بقا این تشکل ها
- ایجاد مرکز حفظ اسناد و تجربیات کلیه سمن های محیط زیستی کشور با هدف فراهم نمودن زمینه های تعامل بین سمن های محیط زیستی با تجربه و تازه تاسیس جهت تبادل تجربیات و هماهنگی و ممانعت از دوباره کاری های زاید
- برگزاری کارگاه های آموزشی ویژه پرسنل سمن ها، واگذاری تعدادی از طرح های محیط زیستی و اعطای تسهیلات جهت پیش برد پروژه های آموزشی به آن ها، توسط سازمان حفاظت از محیط زیست، دستیابی به محیط زیست پایدار را میسر می سازد.
- بر طبق تحقیقات صورت گرفته، نظارت مستمر بر عملکرد سمن ها، جلوگیری از ادامه ی حضور سمن های غیرفعال و ابطال پروانه ی آن ها، تعیین شاخص های کیفی جهت بررسی عملکرد آموزشی سمن ها از اصول حفظ محیط زیست هستند.

سپاسگزاری

بدین وسیله از تمامی سمن های محیط زیستی ایران که در این تحقیق ما را یاری کردند، سپاسگزاری می گردد.

اصلی محیط زیست کشور است اما تنوع شیوه های آموزشی، جوامع هدف و موضوعات، باعث دشواری آن می شود. از طرفی سازمان حفاظت از محیط زیست به دلیل محدودیت منابع مالی و عدم افزایش سالیانه اعتبارات تخصیصی از طرف دولت و مجلس شورای اسلامی، ابزارهای لازم برای بکارگیری نیروی انسانی متخصص جهت آموزش محیط زیست - همانند کشورهای توسعه یافته دنیا - را در اختیار ندارد. بنابراین استفاده از توان بالقوه مشارکت های مردمی و سازمان های مردم نهاد محیط زیستی، به عنوان یک ضرورت ملی مطرح است که ضمانت اجرایی آن ایجاد زمینه های اولیه قانونی و اجتماعی از طرف دولت و نهادهای ذی مدخل برای فعالیت موثر این سازمان ها از طریق بروز اعتماد جدی و برقراری ارتباط واقعی و تنگاتنگ بین سازمان حفاظت از محیط زیست و سمن های محیط زیستی می باشد. با بررسی چگونگی فعالیت های آموزشی سمن های محیط زیستی، نتایجی به شرح ذیل حاصل شد:

- هرچند از نظر فرهیختگان و خبرگان محیط زیستی، میانگین فعالیت آموزش محیط زیستی سمن ها متوسط رو به بالا است، لیکن آموزش های ارائه شده توسط سمن ها تمامی مشکلات محیط زیست کشور را در بر نمی گیرد.
- کیفیت آموزش محیط زیست ارائه شده توسط سمن ها در وضع موجود از نظر متخصصین بالاتر از حد متوسط بوده و رافع نیازهای اصلی شهروندان به آگاه سازی و اطلاع رسانی بوده لیکن تا رسیدن به اهداف غایی آن فاصله قابل توجهی دارد.
- تعیین شاخص های ارزیابی و رتبه بندی سمن های محیط زیستی موجب ارتقاء و تشویق سمن ها در افزایش کیفیت آموزش محیط زیستی آرایه شده شان به شهروندان می شود.

در ادامه راهکارهایی جهت افزایش نقش سازمان های مردم نهاد محیط زیستی در عرصه آموزش محیط زیست کشور آرایه می شود:

participation in the development of environmental education in Mashhad metropolis. The Environmental Education AND Sustainable Development. Payam-e-Noor University, The 1st period, Number2, Page26.(Persian)

7. Veysi, Hadi. The Comprehensive Plan of caching and Upgrading Social Capitals in the protection of environmental. Institute of Environmental Sciences Shahid Beheshti University, Page 36 (Persian)
8. Rai sing, Harinder and Abduhl rahman, Serina. (2012). An approach for environmental education by NGOs in biodiversity conservation. Social and Behavioral sciences. volume 42,page 145
9. Chen jia, Nan. (2012). contributions of environmental NGOs to environmental education in China. IERI Procedia. volum2. page 902
10. Cannon, Cecilia. (2013). Evaluating NGOs, An overview of the global journal's top 100 NGO s methodology in 2013. [www.alnap.org/pool/evaluating-ngos-\(methodology-paper\)-en.pdf](http://www.alnap.org/pool/evaluating-ngos-(methodology-paper)-en.pdf)
11. Lahijanian, Akramolmolok, et al. (1398). The survey on the structure and function of NGOs and their role of Urban development process of Tehran province, The Environmental Science and Technology, The 12th period Number 3, page 101 .(Persian)

منابع

1. Maleki,amir. Alipour, parvin.(1393) The testing of effective Factors on the Environmentalism of Iranian women in development and politics, The 12th period, number 4 , page 577(Persian)
2. Chakoshi, Bahare. The survey on the change of climate, global warming and its effect on the global Bio ecosystem. the first desert conference, spring 1391, Tehran, Iran.(Persian)
3. Hemmati, Zahra. Shobeyri, Mohammad. (1395) .The survey on the Condition of Environmental Education in Iran and in comparison with the other countries of the world. The quarterly of Human and Environmental, Number 37,page 62(Persian)
4. Sanaye Goldooz, Sanaz.(1393) The survey on public environmental partnerships and its growing trend in Iran(Case study : Facebook social media), Special magazine of environmental research The 1st year, page 26.(Persian)
5. Allahian, Zahra. Lahijanian and Haghshenas. (1392).The survey on. efficiency indicators of the environmental NGOs in the pursuit of ensuring environmental sustainability. Human and Environment, The 8th .period, Number 4, Pages 39 and 48 (Persian)
6. Maybodi, Hossein.karimzadegan. (1391).The researching people's